

OBSAH :

EKONOMIKA :

Výdavky ako priority?

Peter Gonda

EURÓPSKA ÚNIA :

Slovensko a euro: Netreba sa ponahľať

Marian L. Tupy

RECENZIA :

O kocke a katedrále

Jaroslav Daniška

GLOSA :

Princíp najvyššieho zákona

Ondrej Dostál

VÝDAVKY AKO PRIORITY? Peter Gonda

Opäť sa diskutuje o návrhu štátneho rozpočtu a rozpočtu verejnej správy na nasledujúce tri roky. Pre politikov je zaujímavý najmä rozpočet na rok budúci - volebný. Dáva im väčší priestor zvýšiť si popularitu medzi voličmi. Najjednoduchšie to je cez verejné výdavky, na ktoré sa daňoví platitelia nedobrovoľne skladajú. Výsledok? Ministerstvo financií plánuje na budúci rok vyšší medziročný nárast verejných výdavkov ako je očakávané zvýšenie cenovej hladiny. Ešteže rýchly ekonomický rast zabezpečí mierne zníženie pomeru verejných výdavkov na "iba" približne 40 % HDP.

Opäť tak máme možnosť pozorovať boj politikov o verejné výdavky. Média venujú najväčšiu pozornosť bitke o najmenšiu časť "koláča" výdavkov: o ministerstvom financií nerozdelené peniaze na tzv. "priority". Čiastočne to neprekvapuje, keďže o 5,4 mld. SKK súperia politické strany s požiadavkami na vyše 39 mld. SKK. Ministri ešte bojujú aj o prostriedky na obligatórne výdavky. To však už minister financií nepripúšťa a rezortom odkázal, že majú "vankúše vo svojich kapitolách". Napriek opodstatnenej snahe ministra šetriť sa potvrdzuje, že prístup cez "priority" vnáša do rozhodovania o štruktúre výdavkov nesystémovosť. Ministri sa tak môžu a mnohí sa aj správajú ako lobbisti stranických a/alebo rezortných záujmov. Dôležitejšie je však sledovať rozdelenie celkových verejných výdavkov.

Tvrď boj medzi ministrami lobbistami sa odohráva práve o výdavky, ktoré majú nahrádzať "zlý" trh. Ide o politicky populárne dotácie a iné podpory podnikateľským subjektom.

Napríklad ohajcovia dotácií do pôdohospodárstva budú opäť úspešní. Z prostriedkov štátneho rozpočtu a EÚ dostanú minimálne 19,5 mld. SKK. Ministerstvo financií však nezaradilo medzi "priority" na rok 2006 aj dotácie do pôdohospodárstva. Opäť sa preto čaká silný tlak agrárnej lobby na zvýšenie objemu peňazí zo štátneho rozpočtu na dorovnanie priamych platieb pôdohospodárom.

Pôdohospodári ale majú nepríjemného konkurenta: investičné stimuly. "Hlad"

po výdavkoch na ne vyvolal iný, dnes už bývalý, minister lobbista - "liberál" Pavol Rusko. Mal silné "tromfy". Za "iba" niekoľko miliárd slovenských korún z našich daní prilákal zahraničných investorov a tak garantoval, že "vytvorí" pracovné miesta.

Čo by teda malo byť prioritami vlády vo výdavkoch? Mala by (viac) podporovať poľnohospodárov alebo veľkých zahraničných investorov? Alebo by vláda mala podporovať iné odvetvia, či sféry v spoločnosti? Centrálne riadené rozhodovania o osudoch

Kto si ctí hodnoty klasickej liberálnej ekonómie a konzervativizmu vie, že vláda by nemala mať žiadne výdavkové priority a výdavky by nemala smerovať k podpore niektorých podnikateľských subjektov na trhu. Mala by však plnohodnotne zabezpečovať úlohy, ktoré jej v spoločnosti aj s trhovou ekonomikou prináležia.

ľudí tu však už boli a ich dôsledky napríklad v podobe nižšej životnej úrovne oproti Západu nesieme dodnes. Jedinou konzistentnou odpoveďou na otázku vládnych priorít, ktorá rešpektuje všeobecne platné zákonitosti ekonómie a morálky, je preto nemať žiadne výdavkové priority.

Žiadny politik nedokáže plnohodnotne nahradiť rozhodnutia iných ľudí. Môže im len napríklad dočasne znížiť náklady a/alebo riziko. Riziko je však dôležité v živote človeka, nielen napríklad pri podnikaní, či investovaní. Bez neho dochádza k menej efektívnym rozhodovaniám. Ľudia sú potom tiež menej schopní čeliť iným rizikám a sú náchylní sa ešte silnejšie pripútať k vládny programom. Nemalo by sa zabúdať na varovanie

Friedricha Augusta von Hayeka už z 30-tych rokov 20. storočia, že "každé centrálné plánovanie zamerané na dosiahnutie určitých sociálnych cieľov, bude mať vždy za následok rastúci útlak človeka štátom a stratu individuálnej a politickej slobody".

Zhubné ekonomické a morálne dôsledky centrálného prerozdelenia sú očividné najmä pri vládnych podporách podnikateľov. Daňoví poplatníci im čiastočne kryjú nielen ich trhové riziká a náklady, ale prispievajú im aj na ich zisky, či prebytky. Prejavuje sa to napríklad presúvaním peňazí z daní na dotácie poľnohospodárom, ktorí ich nepotrebujú na vyprodukovanie produktu (keďže majú prebytky) a na udržanie vyšších cien produktov, aké by boli v nedotovanom a v neregulovanom odvetví (na trhu). Dotácie v pôdohospodárstve tak zvyšujú náklady ľudí, raz záťažou z daní, raz vyššími cenami. Iným prejavom "podpory" môžu byť peniaze z daní pre zahraničného investora, ktorý však po skončení ich prísunu odíde z krajiny za "lepšími podmienkami" inde.

Dotácie živia aj pohodlnosť, závislosť prijímateľov dotácií a očakávania ostatných, že získajú podobné podpory. Od vlád sa očakávajú dotácie ako samozrejmosť a takmer všetky vlády ich aj poskytujú. Výnimkou je napríklad Nový Zéland, ktorého vláda v druhej polovici 80-tych rokov zrealizovala úspešnú ekonomickú reformu a v rámci nej zrušila aj poľnohospodárske dotácie.

Od súčasnej vlády na Slovensku sa očakáva(ia), že namiesto rozdeľovania výdavkov podľa politických priorít nájde odvahu a začne škrtiť verejné výdavky, ktoré nepatria medzi úlohy vlády. A naopak, že sa bude viac sústreďovať na zabezpečovanie jej základných funkcií v spoločnosti: legislatívna a iná ochrana života a majetku občanov a podpora objektívne znevýhodnených (najmä v prípade, keď sa nachádzajú v núdzi). Prinieslo by to nielen podstatne menší objem verejných výdavkov, ale tiež významné zníženie daní a sociálnych odvodov, zmiznutie deficitu hospodárenia s verejnými financiami a následne viac slobody a peňazí pre občanov. *Autor je ekonomický analytik KI*

SLOVENSKO A EURO: NETREBA SA PONÁHLAŤ Marian L. Tupy

George Tavlas, riaditeľ výskumu Národnej banky Grécka, argumentoval v nedávnom článku Cato Journal, že "zavedenie spoločnej meny eura bolo zamerané na zvýšenie ekonomickej efektívnosti v Európe pomocou 1) zníženia transakčných nákladov, 2) odstránenia neistoty vytvorenej výkyvmi výmenného kurzu, 3) uľahčenia jednoduchého porovnávania cien, 4) rozšírenia "sieťových efektov" pri používaní peňazí (čím je použitie meny širšie, tým je to pre jej držiteľa užitočnejšie, keďže je väčší počet jej ďalších užívateľov), 5) rozšírenia devízového trhu a zníženia cenovej nestability, možnosti špekulatívnych útokov na menu, 6) zlepšenia efektívnosti alokovania prostriedkov pri financovaní tým, že dlžníkom aj veriteľom sa poskytne širšie spektrum finančných nástrojov, 7) zníženia inflácie v členských štátoch, v ktorých centrálna banka podlieha politickým tlakom a 8) zníženia segmentácie trhu a podpory vnútroeurópskeho obchodu a investícií."

V politickej oblasti však euro malo prekliksniť cestu politickej únii. Napríklad Helmut Kohl veril, že "bez menovej únie nie je možná únia politická a naopak". Dodržovanie jednotnej menovej politiky však zbavuje vlády tradičných nástrojov na riešenie ich makroekonomických problémov. Ak bola v krajine recesia, ktorá nezasiahla ostatné krajiny EÚ, jej centrálna banka mohla zvýšiť ponuku peňazí a tým podporiť domáci dopyt a zmierniť recesiú. Pri menovej politike, zverenej Európskej centrálnej banke (ECB), to už nie je možné. Tá môže byť užitočná iba na zmiernenie celoeurópskych fluktuácií obchodných cyklov. Keď európske krajiny zažijú cyklické expanzie alebo kontrakcie, tak obetovanie menovej autonómie ich môže stať veľa.

Aby sa harmonizovali výkyvy obchodného cyklu v rôznych európskych krajinách, európski lídri schválili Mechanizmus výmenných kurzov (ERM). Dúfali, že stabilizuje kurzy a zníži infláciu, čím by uľahčili prijímanie eura. Vzhľadom na dobrú povest Bundesbanky sa ERM stal systémom, v ktorom sa kurzové pásma určovali so zreteľom na marku.

Zjednotenie Nemecka však viedlo k masívnemu nárastu vládnych výdavkov. Aby Bundesbanka zabránila hroziacej inflácii, tak výrazne zvýšila úrokové sadzby v Nemecku. Tie prilákali peňažné toky z ostatných štátov v ERM, ktoré sa snažili zastaviť odliv peňazí zvýšením úrokových sadzieb. To sa im však nepodarilo. Španielsko a Portugalsko devalvovali svoje meny a Veľká Británia a Taliansko z ERM vystúpili.

Napriek kríze ERM v roku 1992 zostala schopnosť meny zotrvať v novo upravených pásmach ERM jedným z konvergenčných kritérií na vstup krajiny do EMU. Nešťastnosť Európskej komisie pri vyhodnocovaní plnenia konvergenčných kritérií však bola spochybnená. Napríklad v roku 1996 Komisia zistila, že väčšina členských štátov ešte nedosiahla "dostatočne vysoký stupeň udržateľnej konvergenencie". Už o rok neskôr ale

dostali všetky krajiny okrem Grécka zelenú na pokračovanie príprav na prijatie eura.

Harmonizácia zadĺženia vlád však bola tiež neúspešná. Preto Taliansko a Belgicko dostali osobitné povolenie pokračovať v pripravách na prijatie eura bez toho, aby tieto splnili toto kritérium. Iné krajiny, napríklad Francúzsko, predávali za účelom splnenia maastrichtských kritérií štátny majetok. Nedávno sa tiež verejnosť dozvedela, že Grécko manipulovalo pred prijatím eura v roku 2001 s údajmi.

Do akej miery záleží na ekonomickej konvergencii? Niektorí odborníci na optimálne menové oblasti poukázali na to, že prijatie jednotnej meny môže v dlhodobom horizonte viesť k väčšej harmonizácii. Argumentujú, že dnes sú USA viac optimálnou menovou oblasťou ako ňou boli pred americkou menovou úniou. Menová oblasť v USA však bola podporená mobilitou pracovnej sily, akou eurozóna nedisponuje. Jazykové rozdiely v eurozóne a strnulosť trhu s bytmi spôsobujú, že zvýšená mobilita pracovnej sily je a v blízkej budúcnosti aj bude nepravdepodobná.

Pri neharmonizovaných obchodných cykloch majú nepriaznivé dopady jednotnej úrokovvej sadzby tendencie byť kompenzované masívnym pohybom pracovnej sily do hospodársky expandujúcich krajín a veľkými finančnými prevodmi do krajín s hospodárskou recesiou (ako to je v prípadoch jednotlivých štátov USA). Ale európsky pracovný trh je nepružný. Nezdá sa ani, že by mohli byť reálne veľké finančné transfery, lebo v krajinách EÚ na ne chýba politická vôľa a potrebné zdroje.

Eurozóna je tak náchylná na prípadné asymetrické šoky. Ekonomiky Francúzska, Nemecka a Talianska, ktoré spoločne predstavujú približne 70% HDP eurozóny, majú zjavné problémy. Na podporenie ekonomickeho rastu by mali prijať opatrenia na zníženie výdavkov, liberalizáciu pracovného trhu a prestať brániť ďalšej liberalizácii trhu produktov v EÚ.

Podľa českého prezidenta Václava Klause bude asi alternatívou napredovanie členov eurozóny k ďalšej harmonizácii. "Som presvedčený, že akýkoľvek problém eurozóny bude v budúcnosti interpretovaný ako následok nedostatočnej harmonizácie a bude viesť k ďalšej vlně plazivej harmonizácie," napísal v roku 2004 Klaus.

Je pravda, že nové členské krajiny nižšími daňovými sadzbami čiastočne kompenzujú nižšiu produktivitu práce a vysokú mieru korpúcie vo verejnej správe. Daňové sadzby v strednej a východnej Európe sú však dostatočne nízke na upútanie pozornosti starších členov EÚ. Vlády krajín, ktoré si nemôžu dovoliť znižovanie daní kvôli veľkým deficitom, by radšej videli daňové sadzby v Európe harmonizované smerom nahor. Napríklad nemecký minister financií Hans Eichel povedal: "Menová únia padne, ak po nej nebude nasledovať ďalší dôsledok takejto únie. Som presvedčený, že potrebujeme spoločnú daňovú sústavu."

Zatiaľ lídri strednej a východnej Európy odmietali takéto úvahy. Dlhodobá prospe-

rita ich krajín závisí aj od ich schopnosti využiť komparatívne výhody, vrátane nízkych daní a pružných trhov práce. Nemôžu si dovoliť prijať francúzsky alebo nemecký protekcionizmus. Dôsledkom rozporu medzi ekonomickým záujmom nových členov a západoeurópskych štátov blahobytu bola napríklad porážka ústavy EÚ vo Francúzsku, kde mnohí žijú v hrôze z "poľského inštalatéra", ktorý ich oberie o prácu.

Tlak sa preto sústreďuje na ECB, aby znížila úrokovú sadzbu. To by však mohlo viesť k strate jej dôveryhodnosti a zvýšiť inflačné tlaky. Odolá ECB politickým tlakom?

Čo sa však stane s politikou nízkej inflácie ECB, ak bude eurozóna naďalej vykazovať nízku mieru rastu a nezamestnanosť sa zvýši? Môže sa stať, že niektoré krajiny budú musieť odstúpiť, čo by ohrozilo budúcnosť eurozóny.

Noví členovia EÚ však potrebujú rýchly ekonomický rast a "dobechnúť" Západ. Ak si to vyžaduje nezávislú menovú politiku, tak takú by si mali zvoliť. Niektorí ekonomovia v strednej a východnej Európe už začínajú takto rozmýšľať. Napríklad člen bankovej rady Českej národnej banky Róbert Holman uviedol pre Bloomberg News v máji 2005, že "ekonomika eurozóny za posledných päť rokov rástla veľmi pomaly a okrem iných okolností to mohlo byť spôsobené tým, že má spoločnú menu. Ja by som sa s prijatím eura neponáhľal."

Podobne ako Česi, aj Slováci sú vo výhodnej pozícii. Zaviazali sa prijať euro, ale môžu tak urobiť, kedy si sami vyberú. Môže však Slovensko získať výhody z prijatia eura bez znášania sprievodných nákladov?

Menová konkurencia, teda legálne paralelné používanie viacerých mien na území krajiny, by dosiahla obidva ciele. Legalizovaním eura (možno spoločne s americkým dolárom) ako platidla na Slovensku by sa firmy mohli vyhnúť väčšine transakčných nákladov. Menová konkurencia je podstatná aj z iného dôvodu. Väčšina centrálnych bánk v transformujúcich sa ekonomikách naďalej trpí nízkou dôveryhodnosťou. Pretrvávajú pochybnosti o ich nezávislosti. Menová konkurencia by slúžila ako užitočná poistka správanía sa centrálnych bánk. Je tiež potrebné, aby slovenský devízový trh zostal slobodný. Slovenské firmy tak budú schopné vymieňať koruny za zahraničnú menu pri najnižších možných nákladoch.

Slovensko by sa preto nemalo ponáhľať s likvidáciou koruny. Slovenskí politici by mali radšej zaviesť konkurenciu mien a sledovať, či sa varovanie Milтона Friedmana z roku 2004 o "výraznej pravdepodobnosti" kolapsu eurozóny v priebehu najbližších pár rokov nestane realitou.

Autor je analytik CATO Institute (USA) www.cato.org Text je skrátenou verziou prednášky, ktorá odznela 15.6.2005 v Bratislave v rámci cyklu prednášok Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika Conservative Economic Quarterly Lecture Series (CEQLS). Text prednášky v plnom znení je dostupný na internetovej stránke www.konzervativizmus.sk.

O KOCKE A KATEDRÁLE Jaroslav Daniška

George Weigel, *The Cube and the Cathedral, Europe, America, and Politics Without God*, Basic Books, New York 2005, 202 strán

George Weigel, Kanadan žijúci v USA, je pomerne dobre známy aj na Slovensku. Predovšetkým vďaka hrubej knihe *Svedok nádeje*, monumentálnej biografii pápeža Jána Pavla II., ktorá vyšla rozdelená do troch dielov aj po slovensky (Slovart, 2000, 2001). Okrem toho je však Weigel autorom alebo editorom ďalších siedmich kníh, z ktorých je svojou tézou u nás azda najznámejšia *The Final Revolution: The Resistance Church and the Collapse of Communism* (Oxford, 1992). Pôvodne esej, ktorej obsahom bolo, že komunizmus zvrhlo duchovné hnutie inšpirované pápežom Jánom Pavlom II. Okrem kníh je Weigel plodným autorom esejí vychádzajúcich vo viacerých magazínoch a žurnáloch, za všetky spomeňme *First Things*. So slovenskými prekladmi jeho článkov sa mohli v minulosti stretnúť najmä čitatelia týždenníka Domino fórum, dnes napríklad revue *Impulz*.

Vo svojej poslednej knihe, ktorá je vlastne rozpracovanou esejou *Europe's problem - and Ours (First Things, February 2004)*, sa autor venuje súčasnej Európe a kládje slovenskému konzervatívcovi dôverne známe otázky: Prečo vidia Európania a Američania svet inak? Prečo tak rozdielne chápu demokraciu? Alebo, prečo Európa demograficky vymiera? V 29 kapitolách prehľadne a veľmi zrozumiteľne písaného textu, ponúka svoje videnie problému, ako aj hodnotenie a videnie budúcnosti. Weigelove uvažovanie je ohraničené a poznačené esejou Roberta Kagana *Labyrinth of Power and the Decline of the West* (2003) a diskusiou o Európskej ústave pred jej ratifikáciou. Kniha teda vyšla pred francúzskym a holandským referendum, ktoré ústavu odmietli. Na téze a téme jeho knihy, to však nič nemení.

V nazve knihy je "kocka a katedrála" a autor má na mysli parížske pamiatky Grande Arche de la Défense, veľkú otvorenú kocku, ktorú v rámci tzv. *grands projets* vytvoril na objednávku socialistického prezidenta François Mitteranda architekt Johann von Spreckelsen ako monument Francúzskej revolúcie a ľudských práv a známu gotickú katedrálu Notre Dame. Ako v úvode uvádza autor, v prezentačnom materiále ku "kocke" sa píše, že Grande Arche je tak veľká, že by sa do jej vnútra zmestila celá katedrála Notre Dame. Veľký to symbol. Tak pre Mitteranda, ako aj Weigela. Tieto dve architektonické diela sú tak ideálnymi symbolmi dvoch odlišných poňatí kultúry, dvoch odlišných koncepcií ľudských práv, dvoch koncepcií Európy. Kocka symbolizuje ateistický humanizmus, katedrála humanizmus kresťanský. Navzájom sa tieto dve poňatia nezlučiteľné, svojimi "hodnotami" protikladné a kontrastné. Tak ako spomínaná kocka a katedrála. Pritom symbolika v názve nevyjadruje len ľahko viditeľný kontrast. Tak ako prezentačná brožúra ku Grande Arche, aj dnes v Európe prevládajúca ideológia sekularizmu si nárokuje viac - presiahnuť a prevýšiť

starobylú kresťanskú kultúru, na čo cíti nárok. Preto treba povedať, že tento symbolický názov vybral Weigel svojej knihe naozaj dôvtipne a presne.

Zdá sa, že prvotným impulzom k úvahe bola Weigleovi otázka Roberta Kagana. Aj on sa pýta na rozdiely medzi Európou a Amerikou, pričom Kaganove odpovede mu nepostačujú. Má pocit, že to, či je niekto "z Marsu alebo Venuše", dostatočne nevytvára problém v jeho podstate. Niežeby nesúhlasil, Kaganovu analýzu považuje za pravdivú, ale nepostačujúcu. Weigela zaujímajú korene problému a tie nemôžu byť iné ako duchovné. Predtým, než sa dostane k jadrú problému, obznaní nás s výpočtom celého radu iných udalostí a javov, ktoré on za problém považuje. Predovšetkým má na mysli diskusiu o Európskej ústave a odmietaní zmienky o Bohu či kresťanstve v jej preambule. Textu ústavy sa podrobne nevenuje, zostáva iba na úrovni symbolov a všeobecných súdov o tom, čo ústava má a nemá obsahovať. Dotýka sa však pritom samej podstaty sporu. Pýta sa napríklad: "Prečo je tak veľa európskych intelektuálov a politikov odhodlaných vymazať pätnásť storočí európskej histórie z kolektívnej pamäti?" Napriek všeobecne správne uvažovaniu však Weigel v jednej chvíli zbytočne znásilňuje tému, keď motív toho, prečo chýbajú zmienky Boha a kresťanstva v preambule, stotožňuje s motívom, prečo Európa nepodporila americký zásah v Iraku. Práve podobné zjednodušenia sú najväčším problémom knihy. Európa sa redukuje na Francúzsko a Nemecko a Amerika akoby na jej "červené" republikánske časti.

Našťastie sa však Weigel vracia k podstate a posilňuje svoju argumentáciu názornými príkladmi. Okrem iného uvádza celý rad príkladov kultúrnej vojny v praxi, ktoré ilustrujú absurditu a necivilizovanosť súčasnej Európy, jej "kristofobický" charakter, úpadok rodiny či postupné vymieranie celých národov. Tieto javy vidí v dejinnej perspektíve, postupujúcu tragédiu súčasnosti spája s tragédiami minulosti, Osvietením, Gulagom, dvoma svetovými vojnami, či tromi totalitnými systémami (má na mysli komunizmus, nacizmus a fašizmus) a pýta sa "Prečo mala Európa také 20. storočie, aké mala? (...) Čo sa stalo?" Čo je príčinou, "krízy morálky európskej civilizácie"? Weigel v tejto časti čiastočne zreálnuje svoje videnie, rozdiely medzi USA a EÚ už nevidí čierno-bielo. Tvrdí len, že Európa je na tom horšie. K hlbšej analýze podrobností a rozdielov sa však nedostáva.

A čo považuje za koreň "európskeho problému"? Prirodzene, kultúru. Osvojuje si, ako tomu hovorí, "slovanské videnie dejín". Odvoláva sa predovšetkým na poľských autorov (najmä z obdobia romantizmu a boja proti komunizmu), spomína však aj Václava Havla a Václava Bendu, a dodáva, že to, čo určuje dejiny, je kultúra. Duchovné korene problému ležia teda tiež v kultúre. S odvolaním sa na Henriho de Lubaca Weigel tvrdí, že "komunizmus, fašizmus a nacizmus

boli vyjadrením ateistického humanizmu, ktorý sa vyvinul z pozitivizmu Augusta Comta, subjektivismu Feuerbacha, materializmu Marxa a radikálizmu Nietszcheho". "Európsky problém" teda nie je iba problémom 20. storočia, naopak, súčasný "triumf sekularizmu" alebo "dechristianizácie" sú následkami dlhodobého duchovného vývoja, počnajúc osvietenstvom. Tomu, prečo bola európska kresťanská civilizácia taká zraniteľná, sa autor bližšie nevenuje. Predpokladá ale súvis s identifikáciou Katolíckej cirkvi s "politickými hnutiami rezistentnými voči demokratickému projektu". Takéto (od)vážne a kontroverzné tvrdenie by stalo minimálne za dlhší komentár, na to však nemá Weigel "dost miesta" a preto na argumenty nedochádza. Príslušná časť, aj keď nie je pre knihu najpodstatnejšia, tak opäť patrí medzi slabé miesta.

V ďalšej časti knihy autor bližšie analyzuje Európsku ústavu a jej nekompletnosť, čím má opakovane na mysli ignorovanie minimálne 15 storočí vlastných dejín, vyjadrené odmietaním zmienky o Bohu a kresťanstve. Ako dokumentuje v nasledujúcich kapitolách, európske dejiny boli formované kresťanstvom do takej miery, že to proste ignorovať nie je možné. Európska ústava bez symbolov (rozumej kresťanských symbolov) preto pre Weigela nie je kompletnou ústavou a ako taká nemôže uspieť.

Autor vidí štyri možné scenáre budúcnosti. Po prvé, európsky projekt ateistického humanizmu uspeje. Po druhé, povedie k zmätkom, vnútornému rozkladu. Po tretie, Európa prejde konverziou, návratom späť, alebo - štvrtý scenár - Európu čaká revízia roku 1683 (porážka Turkov pri Viedni), a teda islamizácia kontinentu. Autor nenecháva čitateľa na pochybách, ktorý scenár preferuje, upozorňuje však na potrebu širšej kultúrnej zmeny. Ako píše, v Európe zlyháva schopnosť vytvoriť humánnu budúcnosť v tom najelementárnejšom zmysle - splodením budúcej generácie - čo je pre Weigela dôkazom širšieho zlyhania, doslova "úpadkom sebadôvery". Cituje Davida Harta a hovorí, že Európu ovláda a ničí "metafyzika nudy", ktorú je treba zvrátiť. Pomenúva riešenie, ba dokonca vidí aj nádej. Riešením je kresťanský humanizmus a nádejou tzv. "generácia Jána Pavla II."

Dokáže to Európa? George Weigel sa domnieva, že odpoveď musia dať sami Európania. Ako však dokladá, pomocnú ruku by mali priložiť aj Američania, pretože pre ich budúcnosť je otázka rovnako dôležitá, ako pre budúcnosť Európy. Nezostáva než súhlasiť.

Autor je spolupracovník KI a redaktor revue *Impulz*
www.impulzrevue.sk

Princíp najvyššieho zákona Ondrej Dostál

"Nad všetkými dominuje princíp najvyššieho zákona, ktorý prikazuje každému dodržiavať ústavu, zákony a iné právne predpisy; konkrétne: politikovi, prezidentovi, poslancovi, vláde, iným orgánom i samospráve, ale aj občanom," uviedol vo svojom príhovore ku Dňu Ústavy SR prezident Ivan Gašparovič. A zdôraznil, že "najmä štátne a samosprávne orgány, ale i občania, majú mravnú povinnosť, myslieť na princípy ústavy vždy, keď sa rozhoduje o vážnych osobných i celospoločenských otázkach a záujmoch." Nemožno iné, než súhlasiť. Teda s tým, čo pán prezident 1. septembra povedal oslavujúc slovenskú ústavu. Už ťažšie sa možno stotožniť s postojmi, aké prezentoval v kauze európskej ústavy.

Iniciatíva proti európskej ústave napadla na Ústavnom súde ratifikáciu euroústavy bez referenda. Máme vážne pochybnosti, či takýto postup bol v súlade s Ústavou SR. Keď sme zároveň požiadali prezidenta, aby až do rozhodnutia súdu euroústavou neratifikoval, prezidentov hovorca oznámil, že prezident sa rozhodol euroústavu podpísať a iniciatíva občanov ho už neovplyvní. A keď prezidenta zaviazal nepodpisovať euroústavu predbežným rozhodnutím Ústavný súd, prezidentov hovorca zareagoval, že uznesenie súdu nie je pre neho záväzná.

Skutočnosť, že euroústava oslabuje slovenskú suverenitu, zakotvenú v slovenskej ústave, nie je pritom v tomto kontexte tým podstatným. Napokon aj Vladimír Mečiar, ktorý proti vôli slovenských občanov a bez toho, aby sa ich opýtal, rozbil Československo, dnes vyhlasuje, že sa teší na európsky superštát. Zmeniť názor je iste možné.

Horšie je, ak prezident s právnickým vzdelaním vyhlasuje, že rozhodnutie súdu nie je pre neho záväzná. Rešpektovanie rozhodnutí súdov je pritom v právnom štáte taká samozrejmosť, že nerešpektovanie rozhodnutí Ústavného súdu bolo všeobecne vnímané ako jedna z najvážnejších deformácií v období mečiarizmu. Asi nebude celkom náhoda, že I. Gašparoviča v tomto jeho postoji podporili akurát Ján Čuper a Ladislav Polka, s ktorými ho spája minulosť vHZDS.

Pochybnosť, či ratifikácia euroústavy bez referenda je v súlade so slovenskou ústavou, existovala aj vo vláde a parlamente. Väčšina politickej reprezentácie však túto pochybnosť nechala bokom. My sme našli spôsob, ako otázku vyjasniť a dostať odpoveď od jediného orgánu, ktorý môže právne záväznú odpoveď poskytnúť. Každý, kto si ctí ústavu a princípy právneho štátu, by sa mal tešiť, že postup štátnych orgánov v takej dôležitej veci ako ratifikácia euroústavy bude zbavený pochybností o súlade s Ústavou SR.

Ak s tým má niekto problém, čosi nie je v poriadku. Na princíp najvyššieho zákona totiž netreba myslieť len pri oslavných príhovoroch, ale najmä pri praktickom uplatňovaní moci.

Autor je riaditeľ KI a koordinátor iniciatívy proti európskej ústave
www.euroustava.sk

UDIALO SA

1) Mimovládne organizácie ako zástupcovia verejnosti, medzi nimi i KI, obhájili v auguste v rámci rozporových konaní s ministerstvami vnútra a spravodlivosti slobodný prístup k informáciám v takom rozsahu, ako ho poznáme od roku 2000. Vtedy prišlo prijatím zákona k výraznému posilneniu občianskych práv a zvýšeniu transparentnosti verejnej správy. Občianske argumenty sa podarilo presadiť vďaka skupine takmer 900 občanov, ktorí podpísali hromadnú pripomienku k novele zákona o priestupkoch a takmer 700 občanom, ktorí podpísali hromadnú pripomienku k novele zákona o slobodnom prístupe k informáciám.

2) V auguste KI spustil webstránku USAinfo.sk ako súčasť projektu *Americký program slobody*, ktorý predstavuje množstvo aktivít realizovaných KI v rámci viacerých parciálnych projektov a rôznych oblastí pôsobnosti. KI sa v rámci tohto programu systematicky venuje nasledovným otázkam: vzťahy medzi Európou a Amerikou, vzťahy medzi Slovenskom a USA, účinkovanie USA v medzinárodnej politike a jeho hodnotové pozadie, americký prístup k slobode a hodnotový základ americkej spoločnosti.

3) V auguste 2005 sa v médiách najmä k aktuálnym témam vo svojich textoch vyjadrovali riaditeľ KI Ondrej Dostál a analytici KI Dušan Sloboda a Radovan Kazda. Všetky texty nájdete na internetovej adrese KI.

4) Dňa 20.8.2005 vystúpil v publicistickej relácii Rádia Slovensko s názvom *Sobotné dialógy* analytik KI Radovan Kazda. V diskusii s ministrom pôdohospodárstva Zsoltom Simonom, predsedom Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory Ivanom Oravcom a tieňovým ministrom pôdohospodárstva za stranu Smer-SD Mariánom Záhumenským hovorili na tému poľnohospodárskych dotácií.

5) V mesiaci august vydal KI publikáciu s názvom *Transparentnosť a environmentálna politika*, ktorá sa zaoberá okruhom problémov týkajúcich sa transparentnosti výkonu environmentálnej politiky. Publikácia nadväzuje na konferenciu s názvom *Environmentálna politika v SR - Možnosti zvyšovania transparentnosti a efektivity manažmentu ochrany životného prostredia*, ktorú usporiadal KI v dňoch 19.-20. apríla 2005 v Ružomberku. Cieľom konferencie bolo definovať korupčné riziká súčasného manažmentu ochrany životného prostredia a diskutovať o východiskách transparentného manažmentu ochrany životného prostredia na Slovensku.

Jedným z výstupov konferencie je i vydaný zborník príspevkov, ktoré sú textovou podbou vybraných prednášok, ktoré odzneli

na konferencii. Súčasťou zborníka sú štúdie analytikov Konzervatívneho inštitútu M. R. Štefánika Radovana Kazdu a Dušana Slobodu, ktoré sa zaoberajú rizikami korupcie v správe ochrany životného prostredia na Slovensku, resp. v súvislosti s podporou ochrany životného prostredia prostredníctvom štrukturálnych fondov Európskej únie. Ostatné texty vznikli ako textová podoba prednášok od zúčastnených prednášateľov, ktorých tvorili reprezentanti rôznych odvetví spoločenského diania, ktorí sa stretávajú s problémom neefektivity výkonu správy ochrany ŽP, resp. sa odborne venujú problematike možnosti zvýšenia transparentnosti a efektivity správy ochrany životného prostredia.

OBJEDNAJTE SI:

Jednou z aktivít KI je i vydávanie publikácií. Všetky publikácie, vydané Konzervatívnym inštitútom M. R. Štefánika, ako i časopis *Konzervatívne pohľady na spoločnosť a politiku (2000 - 2002)*, je možné objednať si. Ďalšie informácie o možnosti objednať si publikácie KI, vrátane ich zoznamu, nájdete na webe KI na adrese: <http://www.konzervativizmus.sk/article.php?objednajte>

PRIpravujeme:

1) Na november pripravuje KI v spolupráci s Občianskym inštitutom, viacdňový seminár orientovaný na tematiku slobodnej spoločnosti a konzervativizmu. O ďalších podrobnostiach, detailnom programe, termíne, miesta konania a možnosti prihlásenia sa na akciu Vás budeme vopred informovať.

2) Počas jesene sa v Bratislave uskutoční ďalšia z prednášok v rámci *Conservative Economic Quarterly Lecture Series (CEQLS)*. Nadvižeme tak na prednášky Mariana L. Tupeho z CATO Institute a Petra Gondu, analytika KI, ktorými sme sériu CEQLS začali v júni 2005. Opäť sme oslovili zahraničné osobnosti, očakávajte spolu s nami prednášajúcich zvučných mien z oblasti ekonomie.

KONZERVATÍVNY
INŠTITÚT
M. R. ŠTEFÁNKA
M. R. ŠTEFÁNKA
CONSERVATIVE
INSTITUTE